

BİR KİTAP VE BİR ELEŞTİRİ ÜZERİNE...

NEJAT KAYMAZ

Atatürk'ün doğumunun yüzüncü yılı olan ve "Atatürk Yılı" ilân edilen 1981, Yeni Türkiye'nin yaratıcısını anmak, tanımak ve tanıtmak için, yurt içinde - yurt dışında, değişik tür ve alanlarda, çeşitli nitelik ve düzeylerde gösterilen yoğun etkinliklerle geçmiştir. Bu etkinlikler arasında bir anlam taşıyanlar, kuşkusuz kalıcı olanlardır. Bunların en önemlilerini de yayımlar oluşturmaktadır. Doğallıkla, yayınlanmış her kitabın ve her yazının, kağıda basılı diye, kalıcı olmasının beklenemeyeceğini belirtmeye gerek yoktur. Bir yapıtın ve bir yazının kalıcı olması, bilimsel ve yazımsal ölçütlere uygun bulunması yanında, özgünlük niteliği ve bir katkı değeri taşımasıyla olanaklıdır. Eskiden yayınlanmış kitapların ve yazıların Atatürk Yılı vesilesiyle yinelenen ve yineleneduran baskıları bir yana bırakılınca, nicel bakımdan gene de bir hayli göz dolduran yeni çalışmalar içinde, gerçekten özgünlük niteliği ve katkı değeri taşıyanlar, iki elin parmaklarıyla sayılabilecek kadar azdır. Gerek resmi ve özel kurumlarca, gerekse kişiler ya da yayınevlerince yapılmış olan değişik türden yayımların çoğunluğunu ne yazık ki, "harcıâlem" denebilecekler oluşturmaktadır.

Kuşkusuz eleştirisi yapılmaya ve tanıtılmaya değer olanlar, az sayıdaki özgün etüdlerdir. Ancak, biz burada, iyiden iyiye aksilik edip, harcıâlem olanların da en sonunda gelen bir kitabı ve bu kitaba yöneltmiş ilginç bir eleştiri yazısını ele alacağız. Tâ ki, Atatürk Yılında Atatürk adına yapılan çalışmalar arasında böyleleri de olduğu bilinsin... Anılan kitapla eleştiri yazısının, ayrı ayrı, bilimsel bakımdan olmasa da, türlerinin çarpıcı birer örneği olmak bakımından özgünlük niteliği taşıdıkları söylenebilir...

* * *

Atatürk'ün doğumunun yüzüncü yılına armağan olarak yayınlanmış bulunan söz konusu kitap şudur:

Doç. Dr. Yücel Özkaya, *Türk İstiklâl Savaşı ve Cumhuriyet Tarihi*, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayını, Sayı: 414, (1981), XV + 320 sayfa.

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde "Türk Devrim Tarihi" okutan yazarın, ders kitabı olarak hazırladığı yapıtın adında neden "devrim" ya da —eski karşılığı olan— "inkılâp" sözcüğünü kullanmadığı sorusu usa gelebilir. Ancak, bu, yalnız sayın Özkaya'nın kitabına özgü bir durum olmadığından, üstünde fazla durmaya değmez. "Devrim" yerine "inkılâp" denmesini öngören resmi tutumla "devrim"i kullanmayı sürdürmekte direnenlerin davranışı karşısında, yazar, belki de yeni ile eski arasında bir seçim yapamadığı ya da yapmak zorunda kalmak istemediği için, ikisinin de olmadığı bir başlık aramış ve arayışı sonucunda bu adı bulmuştur.

Şimdi, adını bir yana bırakıp, kitabın içine göz atmaya başlayalım.

Kitabın başlangıcında, kısacık bir “Önsöz” ile uzunca bir “İçindekiler” listesi yer almakta, arka yanında ise “Atatürk Devrimlerinin Kronolojisi”, “Bibliyografya”, “Alt Notlar”, “Fotokopiler”, “Genel Dizin” ve “Yanlış - Doğru Cetveli” gibi öteki yardımcı bölümler bulunmaktadır. Bunlar çıktığı zaman, geriye, geliş güzel denecek bir biçimde bölümlenmiş 244 sayfalık asıl metin kalmaktadır.

“Önsöz”de yazar “şimdiye kadar üzerinde pek fazla durulmayan ve yeni yeni ortaya konulmaya başlanan milli savaş ile ilgili yararlı ve zararlı dernekleri ve değişik, az incelenmiş konuları devrin gazetelerine ağırlık vererek, onlardan yararlanarak ortaya koymaya çalıştık. Bu kitap ile Ankara Hükümeti ile İstanbul Hükümeti arasındaki çatışmalar daha iyi ortaya çıkacaktır.” diyor. Daha önce de “özellikle arşivlerden ve devrin gazetelerinden” yararlandığını belirtiyor. Oysa bu açıklamanın kitap okunduğunda ve notlara göz gezdirildiğinde görülen durumla tam olarak bağdaştığı pek söylenemez. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, “milli savaş ile ilgili(!) yararlı ve zararlı dernekler”, “şimdiye kadar üzerinde pek fazla durulmayan ve yeni yeni ortaya konulmaya başlanan” konulardan değildir. Eğer yazar, bibliyografyası arasında yer verdiği ve bir notta (not 450) zikrettiği Tarık Zafer Tunaya’nın *Türkiye’de Siyasi Partiler* (İstanbul 1952) adlı 800 sayfalık büyük yapıtını gerçekten eline almış ve kullanmış olsa, ne böyle bir sav ortaya atmaya kalkışacak, ne de bir Karakol Cemiyetini zararlı cemiyetler arasında göstermek, bunlar arasında gösterilmesi gereken bir Teâlî-i İslâm Cemiyetini atlamak, Mandacılıkla (Güdümlerle) ilgili dernekleri ve hele İngiliz Muhibleri Cemiyetini Yararlı Cemiyetler gurubu içine katmak gibi, olmayacak yanlışlıklara düşmüş bulunacaktı.

Yazar kitabı yazarken, gerçekten bu nitelikte bir çalışma için alışılmamış birşey yapmış ve başka ders kitabı yazarlarının hiç başvurmadığı ya da çok az başvurduğu bir kaynak grubundan, yani gazetelerden de yararlanmıştı. Notlarda gösterilenlerin tümü — ikisi İstanbul (*İleri* ve *Cumhuriyet*), beşi Anadolu (*İrade-i Milliye*, *Hakimiyet-i Milliye*, *Babalık*, *Öğüd*, *Açıksöz*) basınından olmak üzere— yedi gazeteydi. Görünüşe göre, yazar bunlar arasında, Anadolu basınından olan son beş gazeteyi — Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünde bulunan eksik koleksiyonları tarayarak— doğrudan doğruya kullanmış, iki İstanbul gazetesini ise, bunları kullanan yazarların kitaplarından aktarmalar yapmak yoluyla zikretmiştir. Notlara bakılınca, en çok *İrade-i Milliye*, *Hakimiyet-i Milliye* ve *Öğüd* adıyla karşılaşılmaktadır. Ne var ki, gerek bunların, gerek öteki gazetelerin adının geçtiği dip notlarla “yararlı ve zararlı dernekler” ya da “değişik ve az incelenmiş konular(?)” arasında, Önsözde dile getirilen bağlantıyı kurmak olanağı bulunmamaktadır. *İrade-i Milliye*’nin genellikle çok işlenmiş bir konu olan Kongreler ve Hey’et-i Temsiliye dönemi olayları için, *Öğüd*’ün daha çok isyanlar ve San Remo-Sevr konuları, Ermeniler - Gürcüler-Sovyetlerle ilişkiler ve 1921 yılının ilk yarısındaki dış ilişkiler dolayısıyla, *Hakimiyet-i Milliye*’nin ise, daha çok 1921 yılı askeri ve siyasi olayları anlatılırken kullanıldığı görülmektedir. Bunların kullanılmasıyla, hiç de az işlenmiş sayılmayacak ilgili konulara bir katkıda bulunulduğu kabul edilse bile, eninde sonunda öğrenciye hitap edecek bir ders kitabının gereksiz bir takım ayrıntılarla doldurulması sonucunu doğuran bu çabanın, büyük ölçüde boşa gitmiş olduğu söylenebilir.

Yazarın “Bu kitap ile Ankara Hükümeti ile İstanbul Hükümeti arasındaki çatışmanın daha iyi ortaya çıkacağına” ilişkin savı da oldukça havada kalmaktadır. Çünkü, gerek kullandığı gazeteler, gerekse yararlandığını söylediği arşivler(!) bu konu için yeterince yararlı olmuşa benzememektedir. . .

Gerçekte yazar “arşivler” derken, fazlaca abartmalı ifade kullanmış olmaktadır. Ortada “arşiv-ler” yoktur. Yararlanılan birkaç arşiv belgesi vardır ve bunlar da — tıpkı kullanılan gazeteler gibi — Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivinde bulunmaktadır. Ayrıca, bu birkaç belgenin çoğu da yayınlanmış olan ve bilinen belgelerdir.

Ankara Hükümeti ile İstanbul Hükümeti arasındaki çatışmayı iyi anlatabilmek için yazarın kullandığı malzeme yetmez. Hatta yazarın yararlandığı gazeteler ve arşiv baştan aşağı taransa da yetmez. Bunlar ancak, konunun bir yönünü aydınlatmakta yararlı olabilirler. İstanbul Hükümetinin çalışmaları için Başbakanlık Arşivinde bulunan Meclis-i Vükelâ Mazbata dosyalarını, Ankara hükümetinkiler içinse T. B. M. M. Zabıtlarını ve Vekiller Heyeti Kararlarını dikkatle taramadan sağlıklı bir çalışma yapılamaz. Yazar, söz konusu savı ortaya atarken, böyle bir çalışma yapmak bir yana, Kongreler ve Hey’et-i Temsiliye dönemi için bu tür çalışmaları kısmen yapmış olan araştırmacıların çok tanınan yapıtlarından bile habersiz görünmektedir: M. Tayyib Gökbilgin, *Milli Mücadele Başlarken, Mondros Mütarekesinden Sivas Kongresine*, Türkiye İş Bankası Atatürk ve Devrim Serisi No. 5, Ankara 1959, 2 cilt; Sina Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*, İstanbul 1976.

Bibliyografya listesinde adı geçen — ve kimisinin kullanıldığı anlaşılan — bir kısım yapıtlara notlarda rastlanmaması, buna karşılık notlarda zikredilen kimi yapıtların da bibliyografya listesinde yer almaması yazarın bu kitabı yazarken ve yayınlarken ne denli acelecilik ve dikkatsizlik içinde bulunduğunu göstermektedir. Örneğin, Tekin Alp’in *Kemalizm* (İstanbul 1936) adlı yapıtı, Bekir Sıtkı Baykal’ın *Erzurum Kongresi İle İlgili Belgeler* (Ankara 1969) ve *Heyet-i Temsiliye Kararları* (Ankara 1974), Uluğ İğdemir’in *Sivas Kongresi Tutanakları*, (Ankara 1975), Afet İnan’ın *Türkiye Cumhuriyetinin İkinci Sanayi Planı (1936)*, (Ankara 1973), Gündüz Ökçün’ün *Türkiye’nin Taraf Olduğu Milletlerarası Andlaşmalar Rehberi* (Ankara 1962) adlı belgesel yayımları, Süvari yüzbaşı Ahmed’in “*İstiklâl Harbimizin Başında Milli Mücadele*” (Ankara 1928, Büyük Erkân-ı Harbiye Reisliği 10. Şubesi), “*Birinci İnönü Muharebesinin İcyüzü*” (Ankara 1930), Ercüment Hasroğlu’nun “*Milli Mücadelede Sivas’da Toplanan Kadınlar Kongresi*” (İstanbul 1967, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, sayı 4), Selâhi Sonyel’in “*Yunan Milli Meclisi Gizli Tutanaklarında Mustafa Kemal ve Kurtuluş Savaşı*” (İstanbul 1971, sayı 49 (?)), Selâhattin’in “*Türk İstiklâl Harbinde Birinci İnönü Meydan Muharebesi*”, (Ankara 1933, *Askeri Mecmua*, sayı 30), Faik Reşit Unat’ın “*Ankara (Anadolu olacak) ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Kuruluşuna Ait Vesikalar*” (*Tarih Vesikaları Dergisi*, Ankara 1941, sayı 1) adlı makaleleri bibliyografya listesinde yer alırken, hiçbir notta geçmemektedir. Notlarda zikredildiği halde bibliyografyaya girmemiş olanlarsa şunlardır: N. 4: Ömer Kürkçüoğlu, *Türk - İngiliz İlişkileri (1919-1926)* (Ankara, 1978), N. 11: Hamdi Atamer, “*Milli Direnme*” (*Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, İstanbul 1968, sayı 8, 11, 12); N. 12: Hamdi Baytulluoğlu, “*Halk, Ordu ve İstanbul Hükümetleri*” (İstanbul 1968, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, sayı 11); N. 103:

Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, (Ankara 1966-1968, 1 cilt); N. 113: *Türk Dili Dergisi, Mektup Özel Sayısı*, (Ankara 1974 Temmuz); N. 134: Ergün Aybars, *İstiklâl Mahkemeleri*, (Ankara 1975); No. 224: Sahir Üzel, *Gaziantep Savaşının İcyüzü*, (?); N. 286: Stefan Velikof, *Kemalist İhtilâl ve Bulgaristan*, (İstanbul 1969); N. 330: Faik Reşit Unat, "Mustafa Kemal Paşa'nın T. B. M. M. Orduları Başkumandanlığına Tayini ve Kendisine Müşirlik Rütbesiyle Gazilik Ünvanlarının Verilmesi Hakkında Bazı Vesikalar" (*Tarih Vesikaları Dergisi*, Ankara 1942, sayı 8); N. 357: Ömer Sami Coşar, *Milli Mücadelede Basın*(!) (*Milli Mücadele Basını* olacak), (?); *Kurtuluş Savaşında İçel* (İstanbul 1971); N. 378: Şeref Gözübüyük - Zekâi Sezgin, *1924 Anayasası Hakkında Meclis Görüşmeleri* (Siyasal Bilgiler Yayını?); N. 401: Ömer Sami Coşar, "Elifbeden Alfabe", (*Milliyet Gazetesi*, 10 Kasım 1960).

Dip not verirken, yazarın genel dikkatsizliğine bir de teknik yetersizlik ve kaygısızlık eklenmektedir. Kimi yerlerde gereksiz sıralanan dipnotlar, başka yerlerde, birden çok, hatta birçok paragraf için bir tane olmak üzere, seyrek seyrek verilmektedir. Örneğin aynı paragraf içinde, birbirini izleyen cümlelerin sonuna konan 271, 272, 273 numaralı üç notun üçünde de 626 sayılı *Öğüd* gazetesi zikredilmiştir. Kuşkusuz paragrafın ya da paragraf içinde *Öğüd*'ün söz konusu sayısından alınan bilginin yahut aktarılan parçanın sonuna tek bir not koymak yeterdi. Buna karşılık, örneğin, Gotthard Jaeschke'nin (yazar bu adı dikkatsizlik sonucu olarak Gottard Jaeschke şeklinde yazıyor) *Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri* adlı yapıtının zikredildiği 3 numaralı not, daha önce konması gerektiği halde konmayan birkaç notun da yerini tutmaktadır. Bir kitaptan aktarılan parçaların çeşitli paragraflar içinde verilmesi durumunda, — hele burada olduğu gibi, bu paragraflar arasında ilgisiz başka paragraflar sokulmuş ise — aktarmaların her birinin kendine ait bir notla ayrı ayrı gösterilmesi gerekirdi. Konunun uzmanı olmayan bir okur kitlesine ve özellikle öğrenciye hitap eden bir kitapta not verilmesi koşulu yoktur, denebilir; ama, not verildiğine göre, bunun bilimsel yöntemlere uygun olarak verilmesini beklemek herkesin hakkıdır.

Yazarın kitabın yazımı ve basımı sırasındaki dikkatsizliği notların kimisinin yanlış yazılmasına (örneğin 348 yerine 438), kimisinin atlanmasına (398, 422) ve kimisinin de unutulmasına (en sonda yer alması gereken 493, 494, 495 numaralı dip notlar) yol açmıştır. Çoğu zaman da yazar verdiği bilgileri nereden aldığını belirtmeye hiç gerek duymamıştır. Özellikle kitabın son bahislerinde, artık dip nota rastlanmamaktadır.

Türk İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi konusunun işlenmesi gereken "Türk İstiklâl Savaşı ve Cumhuriyet Tarihi" adlı bu kitapta, yazarın konuya yaklaşımı ve girişi doyurucu olmaktan çok uzaktır. Eğer Türk İnkılabı ya da Devrimi denilen bir olayın varlığı kabul ediliyorsa ki, bu dersin amacı bu olayı anlatmaktır, bunun bir açıklamasını yapmak ve hem Türk Tarihi, hem de Dünya Tarihi içindeki konumunu ve önemini belirtmek gerekir. Bunun için de, konuya, olayın oluşum nedenlerini ve niteliğini yeterince aydınlatacak bir tarih perspektifinden bakmak zorunluğu vardır. Yazarın kitaba Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı İmparatorluğunun durumuna şöyle bir değinerek başlaması, bu konu için tarihsel değil, belki kronolojik bir giriş değeri taşımaktadır, ki

bu, Türk Devrimi denilen büyük olayın anlaşılması bakımından hiç de yeterli değildir. Cumhuriyetten önceki devletin ve toplumun siyasal ve etnik yapısı, sosyo-ekonomik koşulları, kültürel durumu, vb. özellikleri hakkında kısa da olsa bilgi verilmeden, böylesine büyük ve kapsamlı bir dönüşümü anlamanın ve anlatmanın olanağı yoktur. Ama bu yaklaşım elimizdeki kitabın yazarına özgü bir tutum değildir. Türk Devrim Tarihi ders kitabı olmak savıyla yazılmış başka kitaplarda da durum budur.

Konuya yaklaşım böyle olunca, okuyucunun beklentisi, doğal olarak yazarın olayları kronolojik bir sırayla anlatacağını görmek olabilir. Yazar, gerçekten bunu yapmaya çalışmıştır. Ama öylesine dikkatsiz ve baştan savma bir plân uygulamıştır ki, kronoloji de karışmış, mantıksal tutarlık da yok olmuştur. Gerçekten, kitapta bir plân değil, bir plânsızlık olduğu söylene yeridir...

Yazar kitabı, hiç bir esasa dayanmayan 21 bölüme ayırmıştır. Bölümleme, ne kronolojik sırada önemli dönemeçler oluşturan olaylar göz önünde tutularak, ne konunun — siyasal, yönetsel, askeri, sosyal, ekonomik, türel, düşünsel, vb. gibi — çeşitli evreleri ele alınarak, ne de hatta, genellikle her olay için söz konusu olabilecek hazırlık, uygulama ve sonuç dönemlerinden oluşan en belli başlı aşamalar benimsenerek yapılmıştır.

Kitabın plânındaki karmaşayı ve tutarsızlığı görmek için, yalnız içindekiler listesine bir göz atmak yeter de artar:

1 — I. Dünya Savaşı.

Bu başlığı gören, doğal olarak yazarın Birinci Dünya Savaşıyla ilgili bilgi vereceğini sanır. Ama alt başlıklar okununca, bunun böyle olmadığı anlaşılmaktadır:

a) Savaştan Sonra Osmanlı İmparatorluğu,

c) Mondros Mütarekesi Şartları,

ç) I. Dünya Savaşı Sonunda Osmanlı İmparatorluğu ve Kamuoyu.

Bunlardan (a) ve (ç) harfleriyle gösterilenlerin neden bir tek başlık altında gösterilmediğine ve hemen hemen aynı başlığın niçin iki kez yinelenmesine akıl erdirmek güç olsa gerektir.

2 — İzmir'in İşgali (15 Mayıs 1919).

İzmir'in işgali, Türk Kurtuluş Savaşının başlamasında, çarpıcı ve uyarıcı bir olay olarak önemli bir yer tutar ve bir nirengi oluşturur. Ancak, içindekiler listesinde bunun ardından gelen ve plânda ilk ve son kez A ve B harfleriyle gösterilen iki alt başlığa ayrıldıktan sonra (a, b, c... gibi) küçük harfler kullanılarak yeniden bölümlenen "Cemiyetler" adlı üçüncü bölümün, hem kronolojik bakımdan, hem konuya yaklaşım açısından daha önce yer alması gerekirdi. Böyle olunca da İzmir'in İşgali başlığının alt başlıklarından olup (c) harfiyle gösterilen — İzmir işgalinden önce kurulmuş — "İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye (Cemiyeti)" doğallıkla Cemiyetler bölümünde ele alınır ve plândaki gibi, — mantıksal bakımdan yerinde görünse de — kronolojik sırayı karıştıran bir durum yaratmazdı. Zararlı ve yararlı cemiyetler ayırımı yaparken, yazarın kimi cemiyetleri yanlış gruba soktuğu, kimilerine de hiç yer vermediği yukarıda belirtilmişti.

4. Milli Mücadeleye Giriş.

Altı alt başlık halinde işlenen bu bölümün, değil bilimsel, kuru bilgisel ölçütlerle bile bir değerlendirmesini yapmak olanak dışıdır. Her alt başlıkta yazarın söylediklerini, ne amaçla söylediğini, söylenenlerin bölüm başlığıyla, öteki alt başlıklarla ve hatta kendi başlığıyla ne oranda ilgisinin bulunduğunu anlamak güçtür. "Atatürk'ün Durumu" adlı ilk başlık altında Mustafa Kemal'in Milli Mücadeleye ne gibi düşüncelerle ve hangi koşullar içinde giriştiği yerine, en kısa ve ilkel düzeyde bir yaşam öyküsü anlatılmaktadır. "Samsun'a Hareket" ve "Amasya Genelgesi (22 Haziran 1919)" başlıkları altında Atatürk'ün Anadolu'ya geçişi ve Erzurum'a varıncaya dek yaptıklarıyla karşılaştığı olaylar gene aynı biçimde özetlenmektedir. Daha sonra, "Saltanat Şurasının Toplanması (26 Mayıs 1919)" hakkında, konunun genel başlıkla ve daha önceki alt başlıklar altında anlatılanlarla bir bağlantısı bile kurulamadan, gereksiz ayrıntılara inilerek bilgi verilmektedir. "Paris Konferansı" başlığı altında, Damat Ferit Paşa'nın 1919 Haziran'ında Barış Konferansında Osmanlı Devletinin haklarını savunmak üzere Paris'e gitmesi olayı, adı geçen kişiden söz etmeye bile gerek görülmeden anlatılmak istenirken, tutarsızlık son kerteye vardırılmaktadır. "Kuvâ-yı Milliye" başlığı altında ise, Kuvâ-yı Milliye deyiminin söz ve kavram olarak ne anlama geldiği üzerinde en küçük bir açıklama yapılmadan, Urfa ile Ege Bölgesinde işgallere karşı direniş hareketlerine ait kısa, kuru, düzensiz bir bilgi verilmektedir.

"Milli Mücadeleye Giriş" bölümünde Kuvâ-yı Milliye'den söz edilmesi doğaldır. Ama bu düzeyde değil... Zaten, Kuvâ-yı Milliye'yi, Müdafaa-i Hukuktan (yani yazarın bir önceki bölümde "Yararlı Cemiyetler" başlığı altında verdiği örgütsel çalışmalardan) ayrı olarak ele almak, bu konuyu iyi bilmemek anlamına gelmez mi?..

Yukarıda görülenlere benzer tutarsızlıklar daha sonraki bölümlerde de sürüp gitmektedir. Bunların tümünü göstermek yerine, çok çarpıcı olan birkaçına işaret etmek yeter:

Yazar, 9, 11, 12. bölümlerde 1920, 1921, 1922 yılları olaylarını anlatmakta, aradaki 10. bölümü ise "Milli Cepheler" konusuna ayırmaktadır. "1920 Senesinin Siyasi Olayları" için "San-Remo Konferansı [18-19 (19-25 olacak) Nisan 1920]", "Sevrès (Sèvres olacak) Andlaşması (10 Ağustos 1920)", "Denizli Mitingi (17 Eylül 1920)" alt başlıklarını koyan yazar, herhalde çok önemli saydığından(!) özel bir başlık altında verdiği sonuncu olayı anlatıp bitirirken, "Fakat en önemli hareket cephelerin teşekkülüyü" şeklinde bir cümle kullanmakta, ardından da "Milli Cepheler" bölümüne geçmektedir. Böylece, sanki milli cepheler Sèvres'e tepki olarak toplanan bir mitingden sonra kurulmaya başlamış gibi bir izlenim vermiş olmaktadır. Ama asıl garip olan, "Milli Cepheler" bölümünde, "Türk - Rus ve Ermeni İlişkileri" adlı bir bahis yer alırken, Ege Bölgesinde oluşan çeşitli cephelerden söz edilmeyişidir. Yukarıda 4. bölümde, içeriksiz bir kaç cümleye başlık olan "Kuvâ-yı Milliye" deyiminin en çok kullanılması gereken yerler, "Milli Cepheler" bölümü içinde anlatılması gereken Batı Cepheleriyle ilgili sayfalar olmak gerekirdi.

"1920 Olayları" başlıklı 12. bölümde askeri ve siyasi olaylar dört alt başlık altında toplanarak anlatıldıktan sonra, beşinci bir alt başlıkla "İstiklâl Savaşında Basın" konusuna yer verilmektedir. İstanbul'da ve Anadolu'da çıkan gazete ve

dergi adlarıyla —kimi zaman Kurtuluş Savaşının başlangıcından öncelere ve bitiminden çok sonralara giden— yayın tarihlerinin listelendiği bu kısım, bu bölüm altına sokulacağına, kitabın sonundaki ekler arasına konsa yerinde olurdu.

“Devrimler” başlığını taşıyan 13. bölümde, alfabenin tüm harflerinin kullanıldığı alt başlıklarla ele alınan konuların sıralanmasında hangi ölçünün temel alındığını anlamak olanaksızdır. Kronolojik sıraya hem uyulmuş, hem uyulmamış; kategorik tasnife sözde uyulmak istenmiş; ama başarılammıştır. Sonuç olarak, devrimlerin anlatımında, bir yöntem ve düzen yerine, karmaşa yolu seçilmiştir.

“Devrimler” bölümüne, görünüşe göre rejim değişikliği konusu ile başlanmak istenmekte ve (a, c, ç) harfleriyle gösterilen alt başlıklarda “Saltanatın Kaldırılması”, “Cumhuriyetin İlanı”, ve “Hilâfetin Kaldırılması” olayları ele alınmaktadır. Ancak, bu arada (b) harfli alt başlık, bunlarla ilgisi olmayan “İzmir - Türkiye İktisat Kongresi”ne ayrılmış bulunmaktadır. Eğer kronolojik sıralama gereği olarak böyle yapılmışsa, hep bu yöntemin izlenmesi gerekirdi. Oysa, biraz altta, kronolojik bakımdan çok daha gerilere düşen olaylara dönmeyi gerektiren kategorik bir tasnif girişimi görülmektedir. Kategorik tasnif esasının benimsenmiş olması durumunda, İzmir İktisat Kongresinin “Ekonomik Gelişmeler” adlı 15. bölümde yer alması gerekirdi. Kronolojik sıralama yolu tutulduğu için, (d) harfine rastlayan alt başlıkta “23 Nisan Çocuk Bayramının İlanı” söz konusu edilmektedir. Bunun altında garip bir başlık yer almaktadır. Hiçbir harfle gösterilmeyen bu başlık “Demokrasi Yolunda Atılan İlk Adımlar” adını taşımakta olup, anlaşıldığına göre (e, f, g) harfleriyle gösterilen “1920 Kararları”, “1921 Anayasası” ve “1924 Kararları” alt başlıklarını kapsamaktadır. 1920 Kararları (!) başlığı altında söz konusu edilen şey, İcra Vekilleri Heyeti’nin oluşumunu saptayan yasa ve buna göre ilk hükümet üyelerinin seçilmesi hususudur. 1924 Kararları (!) denirken ise, 1924 Anayasası kastedilmektedir. Bunlar demokrasi yolunda atılan ilk adımlar olarak kuşkusuz önem taşımaktadır. Ama, bunların T. B. M. M. nin kurulması, Cumhuriyetin ilanı, çok partili sisteme geçiş girişimleri gibi somut olgularla ve uygulamalarla birlikte ele alınması gerekmez mi?

“Devrimler” bölümü, bundan sonra, (h)den (z)ye dek yazarın aklına gelenin listeye konması suretiyle sürdürülmektedir. Giysi, eğitim, hukuk, kültür, yönetim, sosyal yaşantı ile ilgili olarak yapılan devrim hareketleri böylece bir kokteyl şeklinde okuyucuya sunulmaktadır.

13. bölümün bir benzeri “Ekonomik Gelişmeler” adlı 15. bölümdür. Burada da, alt başlıklar, akla gelen konunun yazılması şeklinde ortaya çıkmış görünmektedir. Bu bölümün son üç alt başlığını şunlar(!) oluşturmaktadır: “Sağlık”, “Cumhuriyet Devrinde Musiki (1923-1933)”, “On Yıllık Edebiyat (1923-1933)”...

Kitabın sonunda, alt başlıkları bulunmayan ya da bulunup ta harflerle belirlenmeyen altı bölüm daha vardır. Bunlara bölüm yerine bölümcük demek yerinde olur. Çünkü bunlar arasında yarım sayfa bile tutmayacak kadar kısa olanı da bulunmaktadır. Bu bölümler sırasıyla şunlardır:

16. Hatay Sorunu,
17. İkili Antlaşmalar,
18. Altı İlke,
19. Dış Olaylar,

20. Büyük Nutuk,
21. Atatürk'ün Ölümü.

19. Bölüm "Dış Olaylar" başlığını taşımaktadır. Sanki 16. ve 17. bölümler başka bir şeyle ilgili imiş gibi... "Altı İlke"ye "İkili Antlaşmalar" ve "Dış Olaylar" başlığı taşıyan bölümler arasında yer verilmesinin nedeni ne olabilir? "Büyük Nutuk" 1927 de okunmuş olduğuna göre, niçin daha uygun bir yerde söz konusu edilmemiş?

Yukarıdan beri görülen durumlar için olduğu gibi, bu sorular için de bilimsel ve mantıklı açıklamalar bulunamaz. Çünkü, incelemeden şu sonuç çıkmaktadır ki, kitap yazılırken ve yayınlanırken, bilimsel ve mantıksal kaygılar pek te söz konusu olmamıştır. Zaten genel bir kaygısızlık kitabın yazımında da etkilerini açık seçik göstermektedir. Kullanılan dil ve üslup tek kelimeyle kötüdür. Cümleler çoğunlukla bozuk ya da düştür. Basım sırasındaki dikkatsizlik dolayısıyla, sayısız imlâ yanlışlıkları ortaya çıkmıştır. Ancak, kitaptaki, yanlışlıkların tümünü basım sırasındaki dikkatsizliğe bağlamak iyimserlik olur. İsim ve tarihlerde görülen yazılış yanlışları yanında, bilgi verilirken veya aktarılırken de yanlışlar yapılmaktadır. Sadece birkaç örnek:

S. 3 de: "Avrupa devletleri arasında yapılan antlaşmalara karşı çıkan devletlerin en önemlisi İtalya'dır. İtalya 1915 te yapılan gizli antlaşmayı öğrenince kendisine az pay düştüğünü öne sürmüştür. İtalya'yı İtilâf devletleri yanında savaşa sokmak için, İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya arasında 26 Nisan 1915 de Londra'da yapılan antlaşmaya göre İtalya'ya pay verilmiştir".

İttifak devletlerinden olan İtalya, Birinci Dünya Savaşı başladığı zaman, çıkarlarını İtilâf grubuna geçmekle sağlayabileceğine inanarak cephe değiştirmiştir. Parçada sözü geçen 26 Nisan 1915 tarihli gizli Londra anlaşmasıyla bu geçiş resmen belirlenmiş ve İtalyan istekleri yanıtlanmış oluyordu. Bu olaydan önce İtalya'nın İtilâf devletleri arasındaki anlaşmalara karşı çıkması diye bir durum söz konusu olamazdı. Çünkü o sırada İtalya'yı böyle bir davranışa yöneltecek bir anlaşma yoktu ortada. İtalya ancak bloka katıldıktan bir yıl sonra, İngiltere, Fransa ve Rusya'nın tüm Arap topraklarını ve Anadolu'nun büyük bir bölümünü kendi aralarında paylaşmak ve nüfuz bölgelerine bölmek için yaptıkları ve ondan gizledikleri 26 Nisan 1916 tarihli Sazanof - Peléologue ve 16 Mayıs 1916 tarihli Sykes - Picot anlaşmalarını 1917 başlarında öğrendiği zaman, itiraza başlamış ve bunun sonucu olarak, kağıt üzerindeki payını artırmak ve güvenceye almak için, 17 Nisan 1917 tarihinde İngiltere ve Fransa ile St. Jean de Maurienne anlaşmasını yapmayı başarmıştır.

S. 4 de: "Rusya 10-23 Ekim 1916 da Kuzey Doğu Anadolu toprakları kendisine verilmesi şartıyla bunu (yani Sykes - Picot anlaşması hükümlerini) kabul etti".

Yukarıda verilen açıklamada görüldüğü gibi, Sykes - Picot anlaşması 16 Mayıs 1916 da imzalanmıştır. Rusya'nın Doğu Anadolu'da Erzurum, Tranzon, Van, Bitlis illeri ile Muş, Siirt, Ceziret-i İbni Ömer ve Amediyye hattı yukarısında kalan toprakları kendine katabileceğine ilişkin Sazanof - Paléologue anlaşması ise, daha önce, 26 Nisan 1916 da yapılmıştır.

S. 4 de: "Irak'taki İngiliz birlikleri 1918 Mart'ında Bağdat'a çok yaklaşmışlar ve Kerkük'ü işgal etmişlerdi".

Yazarın Selâhattin Tansel (*Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, I, s. 8) den, onun da İ. H. Danişmend (*İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, IV, s. 445) den aldığı bu bilgi yanlış aktarılmıştır. Tansel'in kitabında, İngilizlerin Bağdat'a yaklaştıkları değil (Bağdat o tarihte İngiliz işgalinde olduğuna göre, böyle garip bir ifade kullanılması zaten olanaksızdı), "Bağdat'ın yüz kilometre kuzeybatısına varmış" oldukları söylenmektedir. Kerkük İngilizlerce gerçekten 7 Mayıs 1918 de geçici olarak işgal, Mondros Bırakışmasından birkaç gün önce ise (26 Ekim 1918 de) kesin biçimde zaptedilmiştir (bk. Kur. Alb. Hulûsi Baykoç, Büyük Harpte Kafkas ve Irak Cephesinde Beşinci Kuvve-i Seferiyye, İkinci Kısım "Bağdat'ın sukutundan Mütareke'nin akdine kadar", *Askeri Mecmua*, 1 Haziran 1942, sayı: 60, s. 51, 74).

S. 6 da: "İtilâf Devletleri... 13 Kasım 1918 de donanmalarıyla üç grup halinde gelip, 14 Kasım 1918 de İstanbul'u zaptetmişlerdi".

13 Kasım 1918 tarihinde gerçekten bir büyük İtilâf donanması Dolmabahçe önlerine gelip silahlarını İstanbul'a çevirmiş, kentnin önemli yerlerine de sayıları fazla olmayan asker çıkarılmıştı. Bu tam bir işgal bile değildi. İstanbul'un gerçekten işgali 16 Mart 1920 tarihinde İngilizlerce yapıldı. Bu bile, "zaptetmek" sözcüğüyle açıklanacak bir olay değildir. Zaptetmek bir yeri bir başkasından kesin olarak ele geçirmektir. İşgal ile zapt arasında bir tarihinin çok iyi bilmesi gereken önemli anlam farkı vardır.

S. 8 de: "Ama, aydınlar arasında Amerikan, İngiliz mandasını isteyenler de mevcuttu. Bunlar daha sonra milli mücadeleçilerin safına girmişlerdir".

Osmanlı aydınları arasında Amerikan ve İngiliz mandası isteyenler vardır. Amerikan mandacılarının çoğu da zaten eski İttihatçılar ve Müdafaa-i Hukuk çalışmaları içinde yer alan milliyetçilerdir. Bunların Milli Mücadele saflarına katılmış olmaları doğaldır. Ancak İngiliz Mandacıları İttihatçıların ve milliyetçilerin karşısında bulunan İtilâfçı, saltanatçı, şeriatçı takımından olan kimselerdir. Bunlardan Milli Mücadeleye katılmış bir kişi bile yoktur. Yazar bir örnek verebilseydi tanımış olurduk.

S. 26 da: "İstanbul'da önemli sayılabilecek kuruluşlardan biri de İngiliz Muhipler Cemiyeti idi. Bu addan İngilizleri sevenlerin kurduğu bir derneği değil, Lloyd George Hükümeti aracılığı ile İngiliz desteğinin sağlanması ile uğraşanları anlamak gerekir".

S. 27 de: "Amerikan himayesi isteyenlerden bazı aydınlar Wilson Prensipleri Cemiyeti adı ile bir cemiyet de kurmuşlardı".

Birinci parçada yazar İngiliz Muhibleri Cemiyetini kuranların İngiliz desteği sağlamağa uğraştıklarını, ikinci parçada ise Wilson Prensipleri Cemiyetini kuranların Amerikan himayesi istediklerini ifade ediyor. Oysa durum bunun tam tersidir. Yani birinci cemiyeti kuranlar himaye peşindedir; ikinciyi kuranlar destek sağlamağa çalışırlar.

Bu iki örgütü, özellikle de İngiliz Muhibleri Cemiyetini yararlı cemiyetler arasında ele alan yazarın himaye ve manda kavramları üzerinde kafa yormamış, himaye ile destek sözcüklerinin çok farklı anlamlara geldiklerini düşünmemiş olması doğal karşılanabilir...

S. 31 de: “Mustafa Kemal, 12 Haziran’da artık İstanbul’a dönmediğinden Hükümetle ilişkilerinin kesileceğini tahmin etmiş olmalıdır ki, artık üniforma sahibi olmadığını, millet adamı olduğunu belirtmiş...”.

Mustafa Kemal askerlikten 7/8 Temmuz 1919 da istifa etmiş ve üniformasını çıkarması da bundan sonra söz konusu olmuştur. 12 Haziran’da böyle bir ifade kullanması olasılık dışıdır.

S. 67 de: “28 Ocak 1920 de, Edirne Mebusu Şeref Bey tarafından hazırlanmış ve 17 Şubat’da meclisce kabul edilmiş olan bu belge ulusal sınırları belirleyen bir antdır”.

Burada Mîsâk-ı Millî’den söz edilmektedir. Yazar belgenin 28 Ocak 1920 de Edirne Mebusu Şeref Bey’ce hazırlanmış bulunduğunu söylüyor!.. Böyle bir ifadenin yazılı kaynaklardan aktarılmış olması düşünülemez. Çünkü böyle bir yanlış hiçbir yerde şimdiye dek göze çarpmadan kalamazdı. Edirne Milletvekili Şeref Bey belki Mîsâk-ı Millî’nin mecliste benimsenen metnine son şeklini veren özel komisyonda çalışmıştır. Belgeyi 17 Şubat tarihli oturumda meclise onaylatmak için öneride bulunan ve alkışlar arasında okuyan da kendisi olmuştur. Ama, onun hazırlanması söz konusu olunca, Şeref Beyden önce anılabilecek başka kişiler vardır. O kişilerin başında da, gerçek bir beyin rolü oynayan Mustafa Kemal bulunur. Mîsâk-ı Millî adıyla anılan metnin taslağı, Erzurum ve Sivas Kongresi Bildirilerine uygun olarak 1920 yılının ilk günlerinde Ankara’da Mustafa Kemal’ce kaleme alınmış ve Meclis-i Mebusanda onaylanması için Temsil Heyetinden olan milletvekillerine verilerek İstanbul’a gönderilmiştir. Mîsâk-ı Millî bu taslağın geliştirilmesiyle ortaya çıkmıştır.

Bu türden yanlışlara kitabın başka yerlerinde de rastlanabilir. Yanlışların bir bölümü, kullanılan kaynaklardan aktarılmış olabilir. Doğallıkla, böyle durumlar için, yazar başkasının yanlışını yinelemek sorumluluğunu taşımaktadır. Bir de bunun tersi söz konusudur. Yani başkasının doğru yazdığını yanlış aktarmak. Bir örnek daha: S. 216 da: “Bütün kusurlara karşılık, plânlar Türkiye’nin sanayi üretimini 1927 ile 1939 arasında, dünya üretimine göre %14 den %23 e çıkarmasını başarmıştır”.

Bernard Lewis (*Modern Türkiye’nin Doğuşu*, s. 465) den aktarılan bu tümcenin aslını yerinde görelim:

“Yine de, bütün kusurlarına rağmen, planlar Türkiye’nin sınaî üretiminde 1927 ile 1939 arasında, dünya üretiminin %0,14 ünden %0,23 üne çıkan, önemli bir yükselme sağladı”.

Doç. Dr. Yücel Özkaya’nın kitabı için yapılacak her objektif değerlendirmenin verebileceği sonuç, ne yazık ki yukarıda ortaya konandan farklı olamaz. Yukarıda ortaya konan durumdan sonra da, bu yaptığın bilimsel açıdan olumlu ve yeterli olduğu kuşkusuz söylenemez. Ancak, bilimsel açıdan olumlu ve yeterli olmayan bir kitap, mutlaka *olumsuz* ve hele *sakıncalı* demek değildir.

* * *

Bu kitap son zamanlarda gene bir üniversite öğretim üyesi olan bir başka yazarın eleştirisine konu olmuş ve hem olumsuz, hem sakıncalı bulunmuştur. O kadar ki, bu yazar kitabın yayımcısı veya müellifi tarafından derhal piyasadan toplatılması ve yayımının durdurulması gerektiğini söylemiştir. (Doç. Dr. Bilgehan Tekin, *Bir Tarih Kitabının Anatomisi*, *Yeni Çığ*, 1981 Eylül - Ekim, s. 15-22).

Objektif bir değerlendirme sonunda kitaba bilimsel açıdan olumlu not takdir edemeyen bir kişi olarak, bu olumsuz ve sakıncalı iddiası karşısında, aynı kitabı ve yazarını savunmayı gene bilimsel objektifliğin ve insafın gereği sayıyoruz. Çünkü, olumsuz ve sakıncalı iddiasını ortaya atan yazı tam bir subjektiflik, insafsızlık, dahası olumsuzluk ve sakınca örneğidir. Bu yazıyı yazanın amacı bilimsel eleştiri yapmak değil, bir takım ön fikirlerle yola çıkarak, kitapta suç unsuru aramak, yazarını karalamak, kısaca saldırmak ve yıkmaya çalışmaktır.

Doç. Dr. Bilgehan Tekin "Tetkike aldığımız ve muhtevası bakımından Sizlere takdim etmeye çalıştığımız kitap" diye başladığı ve yazarını peşin peşin, "aslı bilim dalı olmasına rağmen... tetkike aldığı ve netice olarak bir eser verip, iddialı şekilde ortaya çıktığı konuyu, ya layığı ile tetkik edememiş... veya bu konuyu bihakkın vakıf olamamış" (alıntıdaki ilginç yazım ve anlatım özellikleri(!) orijinaline uygundur; bu gibi özellikler bundan sonraki alıntılarda da bol bol görülecektir) bulunmakla suçladığı kitabı, "Tarih İnceleme Metot Bakımından", "Eksiklikler (Türkçe Dil Bilgisi ve Yazma Bilgisi) bakımından", "Yanlışlar bakımından", "Yazarın ortaya koyduğu kendine has görüşler bakımından" ele almakta ve kendi deyişleriyle "gerçek bilim adamları" ve "gerçek tarihçiler"den biri(!) gibi "tamamen bitaraf olarak(!)", tarihi olayların "şahsi görüş ve yorumları taşımayacak kadar hassas ve bir o kadar da seyyal" olduğunu bilerek(!) ve "lüzumsuz ve gerçeğe dayanmadan yapılacak bir yorum"un "olayların saptırılması ve belki de gerçeklerin örtülmesine sebep" olacağını, böyle bir "yol"a ise ancak "totaliter iktidarların arzularına hizmet eden iktidarın görüşlerine uygun tarih hazırlayan, şahsiyetsiz ve değersiz tarihçilerin rağbet" edeceklerine inanarak(!) eleştirmelerine koyulmaktadır.

Eleştirici, "dil bilgisi, yazı bilgisi, vesika (diplomatik) mühür bilgisi, meskukat (meskukat olacak), silsilename ve hüviyet vesikaları bilgisi, arma bilgisi, kronoloji, coğrafya vs." gibi "tarihi tetkik etmek için, tarihe yardımcı ilimler denebilecek bazı bilgilere sahip olmak lazım" geldiğini söyleyerek, "*Türk İstiklâl Savaşı ve Cumhuriyet Tarihi*" adlı ders kitabı için izlenmiş olması gereken(!) *bilimsel araştırma yöntemini* açıklamakta ve "tetkike aldığı" kitapta bu yöntemin izlenmemiş olduğunu imleyerek, yazarın bilgisizliğini ve methodsuzluğunu kanıtladığını sanmaktadır. Daha sonra dikkatleri yalnız "Sayın yazarın Türk Dilbilgisi ve Yazı Bilgisine hakimiyeti cephesi"ne çektiği görülmektedir. Böylece, "vesika (diplomatik) mühür bilgisi, meskukat, silsilename ve hüviyet vesikaları bilgisi, arma bilgisi, kronoloji, coğrafya v.s." gibi konulara, "Tarihi İnceleme Metod"unu hakkıyla bilen(!) "gerçek bilim adamı" ve "gerçek tarihçi" olarak, *sözün gelişi* değindiği anlaşılmaktadır.

"İncelemeye aldığı" kitabın "tabiri caiz ise «kanatlanmışçasına» ve «çala kalem» hazırlanmış", "tashih", "isim" ve "tarih" hataları ile dolu, "amatörce" bir yaklaşımı gözler önüne sermekte olduğunu, "Türkçe Dilbilgisi ve Yazma Bilgisi eksiklikleri"nin "büyük boyutlarda görülmekte" ve "devrim (bu sözcükle ne demek istendiğini bilmek güç), eksik ve kurallarına uymayan yapılmış cümleler"in "okuyucunun suratına şamar gibi inmekte" bulunduğunu söyleyen eleştirici, gene kendi deyişleriyle "*veciz* (tipik ya da ilginç denmek istense gerek) bir kaç örnekleme yapmak" işine girişmekte ve yukarıda belirtildiği gibi, yazarın gerçekten pek çok olan yazım

yanlıları ve düşük tümceleri arasından, pek te tipik olmayan tümce ve sözcükler seçerek, bunlar aracılığıyla “bay yazarın... hatalarını okuyucuya taktim” etmeye çalışmaktadır. “Türkçe Dil Bilgisi ve Yazı Bilgisi” ile ilgili olarak abartmalı ve ön yargılı eleştirilerini yaparken, Yücel Özkaya ile sürekli alay eden Bilgehan Tekin, eleştirdiği yazarın kötü dilini aratan bir dil kullandığının, kısacık yazısında, nicelik ve nitelik olarak incelediği kitaptaki yazım ve anlatım yanlışlarını gölgede bırakan hatalar işlediğinin ve o kendinden emin eleştirmen tavrına hiç uymayan yazarlık yetersizliğiyle nasıl bir görünüm yarattığının farkında bile olmamaktadır.

Bilgehan Tekin, yöntemle ilgili eleştirileri sırasında “kitabın bütünü içinde, ortaya konan bazı vakalar için kaynak göstermek gerçekten önem arzmetmekteyken” yazarın “bilinmeyen sebeplerden” bu işi yapmamış ve yine bilimsel anlayışa ters düşmüş olduğunu söylemekte, sonra da bir dizi örnek vererek söylediğini kanıtlamaya çalışmaktadır.

Duruma biçimsel olarak bakınca, eleştirmen haklı görünmektedir. Çünkü, yukarıda kitabı incelerken belirttiğimiz gibi, dipnot verme yöntemini pek iyi bilmeyen Yücel Özkaya, kimi yerde bir kaç paragraf içinde dağınık olarak verdiği bilginin kaynaklarını göstermek için en sona bir tek not koyduğundan, böyle bir kuşkunun uyanmasına yol açacak bir durum yaratmış olmaktadır. Ancak, kitabın ilgili olduğu konuyu iyi bilen bir okuyucu için, birkaç gazete ile pek spesifik durumlarda, genellikle birer kez kullanılmış olan kimi kitap ve makaleler bir yana, sınırlı denebilecek bir kaynakçaya dayanılarak yapılmış bu çalışmada, notlar düzensiz olsa bile, hangi bilginin nereden alındığını anlamak — eğer iyi niyet varsa — hiç de güç değildir.

Eleştirmenin, kaynağı gösterilmediğini öne sürdüğü parçalardan, Vahidettin'in tahta çıktığında Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi'ye söylediği bildirilen “- Ben bu makam için hazırlanmadım. Şaşmış bir haldeyim, bana dua ediniz...” sözü ve gene aynı padişahın Mondros Birakışmasıyla ilgili olarak İzzet Paşa'ya söylediği rivayet edilen “- Bu şartlar çok ağır olmasına rağmen kabul edelim. Öyle tahmin ederim ki, İngilizlerin doğuda asırlarca devam eden dostluğu ve lütfkâr siyaseti değişmeyecektir. Biz onların müsamahasını daha sonra elde ederiz.” sözleri 3 numaralı dipnotta gösterilen Gotthard Jeaschke'nin *Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri* adlı kitabından (s. 1-2) alınmıştır. (Dikkatsiz yazar sayfa numaralarını yanlışlıkla 3-4 olarak göstermiştir). Çerkez Ethem olayı ile ilgili parçalardan birincisi 196 numaralı notta gösterilen Selâhattin Tansel ve Mahmut Goloğlu'na ait kitaplardan, ikincisi ise 200 numaralı notta işaret edilen Sabahattin Selek'in *Anadolu İhtilâli* adlı yapıtından (s. 369-370) aktarılmıştır.

Yücel Özkaya'nın dikkatsiz bir araştırmacı ve yazar olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Nasıl ki, dip not koyarken, okuyucular arasında ön yargılı olmasa bile, fazlaca titiz kimselerin bulunabileceğini hesaplamadan kendini güç durumda bırakacak bir umursamazlıkla hareket edebilmektedir. Ancak, eleştirici hem dikkatsiz hem bilgisizdir; hem de saldırganlıkta bulunmaktadır. Saldırganlığının nedeni görünüme göre ilk iki parçada Vahidettin'e kişiliğini ve tutumunu açıklar nitelikte sözler söyletirmiş olmasıdır, ki bu duruma dayanmadığı belli olan eleştirmen böylece nasıl bir duyusallık içinde bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Eleştirici duygusal davranmakta olduğunu “Yanlışlar Bakımından” başlıklı bölümde, “bir tarih kitabında bulunmayacak ve bağışlanması mümkün olmayacak yanlışlar”dan birini göstermek için aktardığı bir başka parçayla ilgili olarak, bir kez daha belli etmektedir. Kitabın 7. sayfasında yazar, Osmanlı İmparatorluğunun Birinci Dünya Savaşından önce içinde bulunduğu durumu anlatmak amacıyla verdiği düzensiz ve yetersiz bilgi arasında şunları söylemektedir:

“Esasen, 1914 e kadar olan tarihlerde, 1683 den bu yana gelişen ve Abdülhamit II. zamanında olan savaşlar ve hatta savaşın olmadığı tarihlerde bile, Osmanlı ülkesinin toprakları bir bir elden çıkmaktaydı.”

Yazar, burada çok kötü olan anlatımıyla, bir tarihsel gerçeği dile getirmeye çalışmıştır. Eleştirmen ise, bu parçanın Abdülhamit’den başlayan bölümünü alarak, Osmanlı İmparatorluğunun Abdülhamit zamanında hangi devletlerle savaşmış olduğunu sormakta ve verilen bu bilgileri belgeleyecek kaynakların belirlenmesini istemektedir. Yani, her iş bırakılacak, eleştiriciye, 1877-1878 Osmanlı - Rus Savaşı ve bu savaşın ardından Romanya, Sırbistan, Karadağ gibi devletlerin bağımsızlık, Bulgaristan’ın özerklik kazanmak suretiyle Osmanlı devletinden koptuğu, Bosna-Hersek’in Avusturya - Macaristan İmparatorluğu denetimine bırakıldığı, Kars, Ardahan ve Batum’un Rusya’ya verildiği, Kıbrıs’ın İngiliz üssü olduğu, Yunanistan’a bile toprak terkedildiği, daha sonra Tunus’a Fransa’nın, Mısır’a İngiltere’nin yerleştiği, Bulgaristan’ın Şarki Rumeli Eyaletiyle birleşerek bağımsız olduğu, Avusturya’nın Bosna - Hersek’i ilhak ettiği belgeleriyle kanıtlanacak!..

Gerçekte eleştirici, yukarıda sıralanan olayları bilmeyecek kadar bilgisiz olamaz. Görünüşe göre, kendisi bunları bilmekle birlikte, olayların sorumluluğunu Abdülhamit’in taşımadığını savunanların anlayışındadır ve eleştirisi de, gerçekten çok duyguya dayanan bu anlayıştan kaynaklanmaktadır.

Bundan sonra, eleştiricinin duyguları davranışlarını öylesine etkiler duruma gelmektedir ki, artık okuduğunu bile olduğundan başka türlü görmekte ve anlamaktadır.

Yazar kitabın 1. sayfasının sonunda “Savaşın Sonra Osmanlı İmparatorluğu” başlığı altında, imparatorluğun durumunu maddeler halinde özetlerken 3. maddede şunları yazmaktadır:

“Ermeni göçü sorununun da önemli zararları olmuştur. Milletlerini, ona hiçbir gerçek çıkar temin etmeden itilâf devletlerine satmış olan birtakım komiteciler kuru vaatlerle aldattıkları milletdaşlarını Kafkas Cephesinde vuruşan Türk ordularının arkasında ve daha gerilerde isyan ettirmiş, Osmanlı ordusundan kaçan silâhlı Ermeni askerleri ve çeteleri doğu vilâyetlerinde Türklüğü yok etmeye kalkışmışlardı.”

Tümüyle Ermenilerin sözkonusu edildiği bu parçayı okurken eleştiricinin gözleri, nedense “Milletlerini, ona hiçbir çıkar temin etmeden itilâf devletlerine satmış olan birtakım komiteciler...” ibaresinden başkasını görmemiştir. Altını ve üstünü budayarak aldığı bu sözlerde, “Ermeni komitecilerinin” değil, “İttihatçıların” yerildiği anlamını çıkaran eleştirici, gerçekten bağışlanmaz bir duygusallığın sonucu olan kendi yanlış anlamlandırmasına dayanarak, kitabın yazarına karşı çok şiddetli bir saldırıya geçip, onu Talat, Enver, Cemal Paşa gibi milliyetçi kişileri vatan haini ve milletlerini satan kimseler olarak nitelemekle suçlamıştır.

Öyle ki, haklılığından emin olarak, yazarın “bu noktada çok büyük hata içerisinde” olduğunu “ve buna göre, bu konudaki fikirlerini tezelden yenileme mecburiyetinde” bulunduğunu söylerken, bu bilim adamı, asıl içinden çıkılmaz hatayı kendisinin yaptığının ve tezelden toparlanması gerekenin kendisi olduğunun farkına bile varamamıştır; suçlamalarını aynı hızla sürdürmüştür.

Eleştiriciye göre, yazar, Birinci Dünya Savaşında Osmanlı ordularının sadece savaşın başlangıcında başarılar kazanmış olduğunu söylemekle (s. 2) “dahi büyük bir hata” yapmış olmaktadır. “Güney’de İngiliz Generali Tawsend (Tawnshend olacak)’in ordusu ile esir edilişi (Mayıs 1916)” ve “Kafkaslar’da kurulu ve kuvvetli Kafkas Ordusu”nun “başarılı savaşları... unutulabilir mi?” (!). Öyle ya, Mondros Bırakışması yapıldığında “dipdiri ve hâlâ ileri harekât halinde” “bir Kafkas Ordusu” bulunmaktaydı. Bu ordu işgal ettiği Bakû’yu 17 Kasım 1918 de, Tebriz’i birgün sonra boşaltmış, Dağıstan ve Azerbaycan’dan çekilmesi 1919 Ocak ayına kadar devam etmişti...

Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Devletinin askeri alanda sağlayabildiği somut başarılar gerçekten, dört yıllık savaşın ilk iki yılı içinde kazanılmış olan başarılardır ve sayıları da fazla değildir. Bunların başında kuşkusuz, sonuçları bakımından, yalnız Osmanlı Devleti için değil, tüm dünya için büyük bir önem taşıyan Çanakkale savunması (1915) yer alır. Irak cephesinde Basra Körfezinden çıkarma yapıp Bağdat’ı ele geçirmeye çalışan İngilizlerin, bir süre için durdurulmasını sağlayan Kütül-Amâre (eleştirici bunu Kut-ül âmare şeklinde yazıyor) savunması, Çanakkale ile kıyaslanamazsa da, bir başarıdır. Söz konusu edilebilecek üçüncü askeri başarı, Kafkas Cephesinde II. Ordunun, Bitlis ve Muş’u kurtarmak suretiyle somut bir sonuca ulaşmış olan 1916 Ağustos harekâtıdır. Bu üç başarının birincisinde ve üçüncüsünde Mustafa Kemal Paşa başlıca rolü oynamış, ikincisinde Enver Paşa’nın amcası Halil Paşa’nın hizmeti söz konusu olmuştur. Savaşın başlamasından sonraki ilk iki yıllık dönemde, bu başarılarla karşılık, Sarıkamış felâketi (1914-1915 kışı), Kanal harekâtı fiyaskosu (1915 Ocak), Doğu Anadolu’nun Erzincan’a kadar Rus işgaline uğraması (1916 Ocak - Temmuz) gibi başarısızlıklar ve olumsuz gelişmeler de söz konusu olmuştur. 1916 dan, daha doğrusu İngilizlerin Bağdat’a girdiği 1917 Mart’ından sonra, Kafkas Cephesi dışındaki cephelerde, gerçekten savaşın son aylarındaki genel düşman saldırılarına değin, fazla bir hareket olmamış ve başarı ya da başarısızlık denecek önemli bir olay cereyan etmemiştir.

Kafkas Cephesinde Osmanlı ordusu 1918 yılı başlarına dek Trabzon, Erzincan, Van illerinin batısındaki bir çizginin gerisinde bulunurken bu tarihten başlayarak, hızla doğuya doğru ilerleme, savaştan önceki sınırın ötesine geçme, Kars, Ardahan ve Batum’u ele geçirme, hatta tüm Ermenistan’ı aşarak Azerbaycan’a girme ve Hazar Denizi kıyılarına kadar ulaşma olanağı bulmuştur. Öyle ki, savaş sona ererken, Derbend’i tutarak Bakû’da kesin kontrol kuran ve Dağıstan’a yayılan Osmanlı birlikleri, Anadolu’yu Türkistan’a bağlayan Kafkas köprüsünün tek egemeni görüntüsünü veren bir duruma kavuşmuşlardır. Bu birlikler dört yıldır savaşan ve tükenen Osmanlı ordusunun ayakta kalan ve en işe yarar durumda olan birliklerini oluşturmaktadırlar. Bunlara bir buyruk daha verilse, Hazar’ı aşip Türkistan’a geçerler mi, geçerlerdi... Çünkü, 1918 yılı Sonbaharına kadar, bütün bu yerlerde, deyim yerindeyse, meydan boş kalmıştı. Kasım ihtilâli ile Rusya’da yöne-

timi Bolşeviklerin ele alması üzerine, Rus ordularının tüm cephelerden olduğu gibi, Kafkas cephesinden de çekilmesi böyle beklenmedik bir durum yaratmıştı. Gerçi Ruslar çekilirken, işgal ettikleri yerleri Ermenilere bırakmayı denemişlerdi; ama düzenli Türk askeri karşısında Ermeni birlikleri birşey yapamazlardı. Turancı Enver Paşa'da düşlerinin gerçekleşmekte olduğu sanısının doğmasına yol açan bu durum, savaş sona ererken—eleştirici gibi kişileri hâlâ gururlandıran ve heyecanlandıran—görkemli bir görüntünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1918 Eylül'ünden itibaren, İngilizlerce Suriye ve Irak cephelerinde başlatılan ve hızla gelişen genel saldırı, doğrudan doğruya Anadolu'yu tehdit eder duruma geldiği sırada Turan özelemleriyle Kafkasya'da bulundurulmuş Türk ordusu, verilen görevi(!) elbette şerefle yerine getirmiştir. Ama bu hizmet, ne yazık ki başarı sözcüğüyle nitelenecek bir sonuç getirmemiş, özü serüven olan girişim gibi boşa gitmiştir. Mondros Bırakışmasına konan birkaç satır (11. madde) tüm bu çabaların ve o görkemli görüntünün, peri masallarının sisler arasında yok olan şatosu gibi yok olup gitmesi için yetmiş te artmıştır...

Eleştirici bundan sonra, yazarı Karakol Cemiyetini "Zararlı Cemiyetler" arasında göstermesi dolayısıyla, uzun uzun hırpalamaktadır.

Karakol Cemiyeti'ne zararlı cemiyetler içinde yer verilmesinin yanlış olduğunu yukarıda biz de söyledik. Ancak, eleştirici, bunu yazarın "Tarihciliğine gölge düşürmüş" olan "büyük bir hata" olarak niteliyor ve kendisinin de buna benzer hatalar yapabilecek bir bilgi düzeyinde bulunduğunu hiç hesaba katmıyor. Örneğin, İttihat ve Terakki Fırkası'nın feshinden sonra, tıpkı Karakol Cemiyeti gibi, söz konusu partinin bir kısım üyelerince kurulan "Teceddüt Fırkası"nın zararlı cemiyetler arasında göstermek...

Eleştiricinin yazara kızgınlığı, yazının sonunda en yüksek bir düzeye ulaşmış görünmektedir. Bu kızgınlık, Atatürk ilkelerinden birini, yazarın eleştiricinin hiç hoşlanmadığı bir üslûpta tanımlamaya kalkışmış olmasından ileri gelmektedir.

Bilgehan Tekin, daha işin başında "Altı ilke" başlığına takılıyor. "Bir defa, herşeyden önce" diyor, yazar "Dokuz Umde'yi tetkikle işe başlamalıydı". Ve ekliyor: "Bunun ötesinde, kaldırılan diğer «Üç Umde» nin neler olduğu ve neden kaldırıldığı konusunda ortaya bilgiler de koymalı ve «İddial» kitabında bir açığı da böylece kapatmalıydı."

"Dokuz Umde", Atatürk'ün, "Halk Fırkası" adlı bir parti kurmayı açıkladık-tan sonra, İkinci T. B. M. M. için yapılacak seçim çalışmaları sırasında hazırlayıp yayınlattığı (8 Nisan 1923) programa verilen addır. Atatürk ilkeleri de denen ve "Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik, İnkılâpçılık"tan oluşan "Altı İlke" ile "Dokuz Umde"nin ilgisi yoktur. Eleştirici bu denli basit bir bilgidен yoksun olduğunun farkında değildir. — "Dokuz Umde"den hiç haberdar olmayan — yazardan "Altı İlke"den arta kalan "üç ilke"nin hesabını sorarken ve ille "Dokuz Umde"yi incelemesini isterken, kendisinin de gerçekte "Dokuz Umde"yi yalnız ad olarak bildiği anlaşılan bu kişi, acaba ne kastetmeye uğraşmaktadır?..

Eleştirici, yazarın "Altı ilke"den sonuncusu olan "İnkılâpçılık"ı tanımlamak için yazdığı satırları okuyunca artık hükmünü vermektedir. Ona göre "yazarın fikir yapısı ve çabaları üzerinde ciddi tereddütler yaratan" sözlerdir bunlar. "Esa-

sında bu sözler; her şey bir yana, kitaba kara bir çarşaf giydirir ve yaftayı boynuna asarak darağacına çıkartırdı.”

Çünkü yazar “İnkılâpçılık” tanımını yaparken şöyle yazmış:

“İnkılâpçılık, İslahatçı atılımlarla, yarım tedbirlerle, durumu idare etmek doğru olmazdı. Sürekli yıkılıp (yıkıp olacak), devirmekle iş görülebilirdi. İnkılâpçılık da aynı amacı güder...”

Gerçi kitapta bu satırların devamı vardır ama, yazar, önyargısını ortaya koyabilmek için bu kadarını yeterli bulmuş.

Parça şöyle sürüyor:

“Hatır gözetmeden, sınıfların çıkarına bakmadan, başkalarının ancak yüz yılda elde ettikleri ilerlemeyi bir sene içinde başararak, kaybedilen zamanı kazanmayı amaçlar. İnkılâpların süratle yapılması ve uygulanması gereklidir. İşte; Kemalist devirde Hilâfetin kaldırılması, Harf devrimi, Cumhuriyetin ilânı ve başkaları böyle yapılmıştır.”

Öncelikle şunu belirtmek gerekir: Tüm kitap boyunca, bilimsel düzeyde olması bir yana, düşünce ürünü denebilecek doğru dürüst bir kişisel değerlendirme yaptığı görülmeyen, en basit açıklamaları bile kullandığı kitaplardan aktarıp duran bir yazarın böyle bir tanımı yapabildiğini düşünmek, iyimserlik olur. Eleştirici, kendi bilgi ve yeterlik düzeyi de yazardan farklı olmadığı için, olmayacak yerde ilk kez böyle bir davranışta bulunmakta ve bunun sonucu olarak da, “yazarın fikir yapısı ve çabaları üzerinde ciddi tereddütler”e düşmektedir. Doğrusunu söylemek gerekirse, yazar “Altı İlke”nin ilk beşi için olduğu gibi, sonuncusu olan “İnkılâpçılık” için de, kendinin olmayan, aktarma bir tanım vermiştir. Eleştirici ise, bu durumu anlamayarak, verilen tanım dolayısıyla, baştan beri sürdürdüğü suçlamasını doruğa ulaştırmak için bir vesile bulduğunu sanmıştır.

Biz bu noktada, en azından düşünülerek yapıldığı belli olan tanımın, Atatürk’ün “İnkılâpçılık” ilkesine uygun düşüp düşmediği, dolayısıyla, bu tanımı kitabına yazanın ya da yazanı eleştirenin haklı olup olmadığı konusuna girmeden, kötü bir özet biçiminde aktarılan paragrafın aslını kaynağından vermekle yetineceğiz.

“Fihakika, Kemalizm, İslahatçı hamlelerde yarım tedbirle, idarei maslahat usulüne asla cevaz vermez, daima yıkıp devirmek suretiyle iş görür; nitekim, inkılâb kelimesinin etimolojik manası da bunu ifade etmektedir. Bir an’aneyi, ömrünü itmam etmiş sosyal bir müesseseyi ortadan kaldırmak istediği zaman, Kemalizm, hatır gözetmeği, menfaati mevzuu bahsolan filân veya falan unsurun, filân veya falan sınıfın güceneceğini aklına getirmez. Fihakika, başkalarının ancak bir asırda elde ettikleri terakkiyi bir sene içinde başararak kaybedilen zamanı telâfiye mecbur olunca başka türlü harekete imkân yoktur.” (Tekin Alp, *Kemalizm*, İstanbul, 1936, s. 338-339).

Sanırım eleştirici yazarı kitabında yaptığı İnkılâpçılık tanımı dolayısıyla ağır şekilde suçlarken, açıkca söylememekle birlikte, onun ihtilâlcı, yıkıcı sol fikirlere sahip birisi olduğunu anlatmak istemekteydi. Yazar, bu tanımı, Tekin Alp’in kitabındaki bir paragraftan aktardığına göre, ihtilâlcı, yıkıcı sol fikirlerin kaynağının gerçekten Tekin Alp adlı yazar olması gerekmez mi?..

Eleştirici, öğrenirse belki inanmayabilir, ama Tekin Alp ihtilâlcı sol fikirleriyle değil, Türkçülüğü ve Turancılığıyla tanınmış bir yazardır. Gerçek adı Moise Cohen

olan Yahudi asıllı yazar Türkçü - Turancı çalışmalarında Ziya Gökalp'e yardımcı olmuş, 1912 de "*Türkler Bir Milli Ruh Arıyorlar*", 1914 de "*Turkisme et panturkisme*" adlı kitaplar ve Birinci Dünya Savaşı yıllarında *Yeni Mecmua*'da, himaye edilmiş burjuvazi görüşünü temel alan "Tesanütçülük" kuramıyla ilgili iktisadî yazılar yayınlamıştır. Turancılık düşü, Dünya Savaşı sonunda Osmanlı İmparatorluğunun tarihe gömülmesiyle birlikte sönünce, Atatürk'ün önderlik ettiği Ulusal Kurtuluş Savaşı içinde yer almış olan İttihatçıların bir bölümü, içlerinde saklamak zorunda kaldıkları özlemlerini tutkuyla korurken, bir bölümü, eski duygu ve düşüncelerini yeni koşulların süzgecinden geçirme gerçekçiliğini gösterebilmiş, Cumhuriyet Türkiye'siyle Atatürk milliyetçiliğinde doyum arama yolunu seçmişlerdir. İttihatçıların çevresindeki Yahudilerden biri olan Tekin Alp de bu yolu tutanlardandır. *Kemalizm* adlı yapıtında, vaktiyle Turancılık adına kullandığı kalemini, Atatürk Türkiye'sini tanıtmak ve Atatürk ideolojisini anlatmak için kullanmıştır. Kitap okunurken, yazarın eski fikirlerinden kalma izlerin tümüyle yok olmadığı farkedilir. Yapıtın başında, İttihat - Terakki iktidarı sırasında Türkçülük çalışmalarına bilimsel araştırmalarıyla katılmış ve böyle ün kazanmış bir kişi olan Fuat Köprülü'nün bir önsözünün bulunduğunu söylersek, durum daha bir açıklıkla anlaşılmış olur.

Görüldüğü üzere, "İnkılâpçılık" ilkesinin tanımıyla ilgili suçlamasında da, Bilgehan Tekin pek sağlam bir zemine basmamaktadır. Doğruyu söylemek gerekirse, eleştirici, bağnazca bir fikir yapısından kaynaklanan önyargılı tutumuyla, Yücel Özkaya'nın zayıf ve niteliksiz yapıtını ele almış, yazarı hırpalamak istemiş, hatta yere sermeye çalışmış, ama, tutkusunu besleyebilecek asgari bilgilerden bile yoksun olduğu için, başaramamış, yenik duruma kendisi düşmüştür. Bundan dolayı, yazısının sonunda "Hatalar, eksiklikler ve yanlış görüşler ile dolu olan bu kitap, yayımcısı ve müellifi tarafından derhal piyasadan toplatılmalı ve yayımı durdurulmalıdır" ... yönergelerini verirken, eleştirici pek etkileyici ve inandırıcı olamamaktadır. . .

* * *

Doç. Dr. Yücel Özkaya, yukarıdaki incelememizle ortaya çıkan somut sonuçlardan da görülmüş olduğu gibi, birçok bakımdan kusurlu bir kitap hazırlamış ve Atatürk Yılında yayınlama olanağı bulduğu bu kitabı, üstelik Atatürk'e armağan etmiştir. Kitap iyi olmayan bir dille ve bozuk bir anlatımla yazılmıştır. Sayısız yazım, basım ve bilgi yanlışlıklarıyla yayımlanmıştır. Düzenli bir plândan ve bilimsel çalışmalarda izlenmesi ve uygulanması gereken en basit kurallardan yoksundur. Bu yüzden Türk Devrimini sistematik biçimde anlatmak bir yana, konunun kapsamı içine girebilecek olayları doğru düzgün aktaran bir bilgi paketi olmaktan bile uzak kalmıştır. Yazar, bibliyografya listesinde ve notlarda verdiği kaynakların ve etüdlerin pek çoğunu başından sonuna kadar ve sindirerek okumadığından ve hem zengin, hem çeşitli literatür kullandığı izlenimini vermek için, her birinden ayrı ayrı konularda, bir pasajı, bir paragrafı, bir ya da birkaç tümceyi, altına üstüne bakmak gereği bile duymayarak, olduğu gibi aktarmakla yetindiğinden, ortaya, birbiriyle tutarsız birtakım başlıklar, alt başlıklar, pasajlar, paragraflar, hatta tümcelerden oluşan, parçalı bohça görüntüsünde bir kitap çıkmıştır.

Durum bu iken, Türk Devriminin gerçek niteliği ve boyutlarıyla kavranmış ve anlatılmış olması beklenemezdi. Nitekim, kitaba, konuyu özümsemiş bir yazarın

tutarlı yaklaşımı yerine, beceriksiz bir vakanüvis biçimselliğinin eğemen olmuş bulunması ve Türk Devrimi ile ilgili olarak “devrim” ya da “inkılâp” kavramından — Altı İlkenin sonuncusunun tanımlanması için, başka bir kitaptan aktarıldığı görülen paragraf dışında — hiçbir yerde söz edilmemesi bunun açık kanıtıdır.

İyi olmadığına kuşku bulunmayan bu kitap Türk Devrim Tarihi ders kitabı olarak hazırlandığına göre, dersi ondan izleyecek olan öğrenciler konuyu yeterli ve doğru öğrenmeyecekler demektir. Bu da hoş bir durum değildir... Ancak, bu yargıya varılırken, kafada bir parça insafli davranılması gereğini anımsatan bir soru işareti belirmektedir: Acaba, aynı konuda yazılmış olup, çeşitli fakültelerde ve yüksek okullarda öğrencilere salık verilen, hatta kimi yerlerde tek kitap olarak doğrudan doğruya izlenen öteki kitapların hepsi iyi midir? Ne yazık ki bu sorunun yanıtı olumsuzdur. Yani, söz konusu kitaplar arasında iyi olarak nitelenebilecekler azdır. Bu demektir ki, Türk Devrim Tarihi gibi çok önemli bir konu, yıllardır çoğunlukla iyi olmayan kitaplardan okutulmuştur. Ayrıca bir de, dersi veren öğretim üyelerinin çoğunluğunun konunun uzmanı olmayışları gerçeği vardır. Bu durum, Yücel Özkaya'nın gerek kitabı, gerek konunun öğreticisi olarak sahip bulunduğu koşullar bakımından, hiç te sevinilmemesi gereken bir ortam oluşturmuş oluyor. Çünkü, Yücel Özkaya, eleştiricinin sandığı gibi, “asli” çalışma alanı Türk Devrim Tarihi olmadığı halde, —yeterli sayıda uzmanı bulunmayan— bu dersi uzun yıllar okutmuş öğretim üyelerinden biridir. Kitabı ise, zaten var olan niteliksiz ve yetersiz benzerleri arasına katılmış, yeni bir kitaptır...

Yinelemek gerekirse: Bu kitap, iyi olmayan bir kitaptır; ancak, eleştiricinin söylemek istediği anlamda sakıncalı değildir...